

2004 M. UŽSIENIEČIŲ TEISINĖS PADĖTIES ĮSTATYMAS PABĖGĖLIŲ APSAUGOS POŽIŪRIU

Doc. dr. Lyra Jakulevičienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 46 69
Elektroninis paštas lyra.jakuleviciene@undp.org

Pateikta 2005 m. birželio 17 d.

Parengta spausdinti 2005 m. gruodžio 7 d.

Pagrindinės sąvokos: užsieniečiai, pabėgėliai, prieglobsčio prašytojai, užsieniečių teisinė padėtis, užsieniečių įstatymas, šeimos susijungimas, prieglobstis, pabėgėlio statusas, papildoma apsauga, laikina apsauga, Dublino reglamentas.

S a n t r a u k a

2004 m. balandžio 29 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė naują įstatymą dėl užsieniečių teisinės padėties (toliau – Užsieniečių įstatymas) [1], kuriuo buvo sukurtas bendras užsieniečių teisinę padėtį reglamentuojantis režimas. Šis teisinis režimas apima visas užsieniečių, atvykstančių ar esančių Lietuvoje, grupes, taip pat ir prieglobsčio prašytojus bei pabėgėlius. Naujas Užsieniečių įstatymas sujungė anksčiau galiojusį įstatymą dėl pabėgėlių Lietuvos Respublikoje statuso (toliau – Pabėgėlių įstatymas) [2] ir 1998 m. įstatymą dėl užsieniečių teisinės padėties (toliau – 1998 m. Užsieniečių įstatymas) [3]. Šio straipsnio tikslas – išnagrinėti pagrindinius užsieniečių teisinės padėties reglamentavimo reformos bruožus ir jos įtaką užtikrinant prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių teises Lietuvoje. Nagrinėjimo objektas – 2004 m. Užsieniečių įstatymo nuostatos, reglamentuojančios prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių teisinę padėtį. Straipsnyje autorė apsiribojo tų nuostatų analize, kurios gali sukelti sunkumų įgyvendinant Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus arba Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės aktus pabėgėlių teisių užtikrinimo požiūriu. Tai prieglobsčio prašytojų sulaukymą, apgyvendinimą, integraciją, teisę į šeimos susijungimą, papildomos apsaugos ir leidimo laikinai gyventi panaikinimą, akivaizdžiai nepagrįstų prašymų nagrinėjimą ir saugios kilmės valstybės koncepcijos taikymą reglamentuojančios nuostatos. Autorė vertina šias nuostatas taikydama lyginamąjį, loginį ir kitus tyrimo metodus.

Kadangi praėjus šiek tiek daugiau nei metams nuo Užsieniečių įstatymo priėmimo, matyt, būtų per anksti vertinti, ar pasiteisino įstatymu įgyvendinta pabėgėlių teisinės padėties reglamentavimo reforma, autorė pateikia įstatymo nuostatų vertinimą tarptautinės teisės – pirmiausia 1951 m. Jungtinių Tautų konvencijos dėl pabėgėlių statuso (toliau – 1951 m. konvencija), kurios dalyvė Lietuva yra nuo 1997 m. [4], Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) ir ES prieglobsčio teisės akty, priimtų po 1997 m. Amsterdamo sutarties, nuostatų ir jų įgyvendinimo požiūriu. Straipsnio pabaigoje autorė pateikia rekomendacijas dėl Užsieniečių įstatymo normų tobulinimo. Kadangi 2004 m. Užsieniečių įstatymas prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių teisių užtikrinimo požiūriu mokslinėje literatūroje dar nenagrinėtas, tikimasi, kad straipsnis bus naudingas ne tik pažintine prasme tarptautinę ir ES teisę studijuojantiems studentams bei prieglobsčio srityje dirbantiems asmenims, tačiau ir atkreips įstatymų leidėjo dėmesį į Užsieniečių įstatymo netobulumus.

Ižanga

2004 m. balandžio 29 d. priimtas ir jau kitą dieną įsigaliojęs Užsieniečių teisinės padėties įstatymas yra ilgo kūrybinio proceso rezultatas, prasidėjęs 1998 m. Užsieniečių įstatymo pakeitimų rengimu ir pasibaigęs visiškai nauja įstatymo redakcija. Užsieniečių įstatymas sujungė du anksčiau galiojusius įstatymus: minėtąjį 1998 m. įstatymą ir Pabėgėlių įstatymo 2000 m. redakciją. Priimdama naują Užsieniečių įstatymą Lietuva nuėjo panašiu keliu kaip ir daugelis Vakarų ir Šiaurės Europos valstybių (pvz., Vokietija, Švedija), kuriose pabėgėlių teisių apsaugos klausimai reglamentuojami vienu bendru užsieniečių įstatymu. Žinoma, vykdant tokią teisinio reglamentavimo reformą būtina užtikrinti, kad visoms užsieniečių grupėms bendras įstatymas suderintų bendras nuostatas su specifinėmis nuostatomis, skirtomis pabėgėlių, kaip ypatingais požymiais apibūdinamos užsieniečių kategorijos valstybėje, teisėms apsaugoti. Užsieniečių įstatyme ši pusiausvyra ne visuomet buvo išlaikyta. Todėl būtų galima teigti, kad atskiras reglamentavimas šiuo atveju galbūt leistų geriau atspindėti pabėgėlių padėties ir jų teisių apsaugos specifiškumą.

Užsieniečių įstatymo naujovės prieglobsčio srityje

Prieglobsčio klausimus reglamentuoja atskiras – IV įstatymo skyrius. „Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimas“. Įstatyme yra nemažai naujovių, palyginti su ankstesniu pabėgėlių apsaugos reglamentavimu, taigi galima būtų išskirti kelias iš jų:

1. Įstatyme pirmą kartą apibrėžiamos visos trys pabėgėlių apsaugos formos: pabėgėlio statusas, papildoma apsauga ir laikina apsauga. Visų šių apsaugos formų, dar vadinamų prieglobsčio formomis, pripažinimas labai svarbus ne tik dėl to, kad taip įgyvendinami Lietuvos tarptautiniai įsipareigojimai ir ES prieglobsčio teisės aktai, bet ir dėl to (ir tai dar svarbiau), kad taip atsižvelgiama į įvairių pabėgėlių grupių apsaugos poreikius. *Pabėgėlio statusas* suteikiamas asmenims, persekiojamiems dėl rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei arba dėl politinių įsitikinimų; *papildoma apsauga* suteikiama asmenims, kurie neatitinka pabėgėlio sąvokos kriterijų, tačiau kuriems dėl kitų svarbių priežasčių reikia tarptautinės apsaugos (pvz., dėl gresiančių kankinimų, teisių ir laisvių pažeidimų ar karo konflikto kilmės valstybėje); *laikina apsauga* suteikiama asmenims esant masiniam pabėgėlių srautui, kai nėra galimybės nustatyti pabėgėlio statusą individualiai, tačiau būtina nedelsiant apsaugoti asmenis.

Pažymėtina, kad ES laikina apsauga buvo reglamentuota visai neseniai – 2001 m., o papildoma apsauga – tik 2004 m. viduryje. Anksčiau galiojęs Pabėgėlių įstatymas pripažino tik vieną pabėgėlių apsaugos formą – pabėgėlio statusą. Be to, 1998 m. Užsieniečių įstatyme buvo numatyta galimybė išduoti laikiną leidimą gyventi Lietuvoje dėl humanitarinio pobūdžio priežasčių. Tačiau ši nuostata buvo naudojama tik „iš bėdos“, nes tuo metu nebuvo tinkamo papildomos apsaugos reglamentavimo.

2. Nemažai naujovių Užsieniečių įstatyme susiję su procesiniais (procedūros) klausimais. *Pirma*, nauja ir sveikintina Užsieniečių įstatyme tai, kad buvo supaprastinta prieglobsčio prašymo pateikimo ir nagrinėjimo tvarka. Tai leidžia pateikti bendrą prieglobsčio prašymą, kurį nagrinėjant nustatoma prieglobsčio prašytojui taikytina apsaugos forma. Anksčiau buvo galima pateikti prašymą suteikti pabėgėlio statusą, o jo nesuteikus reikėdavo kreiptis atskirai dėl laikino leidimo gyventi Lietuvoje dėl humanitarinio pobūdžio priežasčių išdavimo. Nauja prašymų pateikimo tvarka šiuo požiūriu leidžia taupyti valstybės lėšas ir žmogiškuosius išteklius administracinėse bei teisminėse institucijose. *Antra*, įvesta nauja ir iki šiol Lietuvoje netaikyta procedūra pagal 2003 m. ES Dublino reglamentą [5]. Ji suteikia galimybę atsisakyti nagrinėti prieglobsčio prašymą, jei Lietuva nėra atsakinga už tokį prašymą. Anksčiau visi Lietuvos teritorijoje ar jos pasienyje pateikti prieglobsčio prašymai tekdavo nagrinėti Lietuvai, o vadinamosios Dublino procedūros taikymas lėmė tai, kad prieš pradėdant nagrinėti prieglobsčio prašymą iš esmės Lietuvoje sprendžiamas klausimas, ar Lietuva atsakinga už šio prašymo nagrinėjimą. Kita vertus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad kompetentingos Lietuvos institucijos galės nenagrinėti prieglobsčio prašymo ir išsiųsti prieglobsčio prašytoją į kitą valstybę tik tuomet, kai kita ES valstybė narė bus pripažinta atsakinga ir tokią atsakomybę prisims (pvz., jei toje valstybėje gyvena prieglobsčio prašytojo šeimos narys). Ši procedūra veikia tik tarp ES valstybių narių ir netaikoma Lietuvos santykiuose su kitomis valstybėmis. *Trečia*, procedūrų prasme nustačius, kad vis dėlto Lietuva turi nagrinėti prieglobsčio prašymą, per 48 valandas nusprendžiama dėl prieglobsčio prašytojo įleidimo į valstybės teritoriją ir laikino teritorinio prieglobsčio jam suteikimo, kol bus nagrinėjamas

prašymas. Vienintelė priežastis nenagrinėti prieglobsčio prašymo, taigi ir nesuteikti laikino teritorinio prieglobsčio yra atvejis, kai asmuo atvyko iš saugios trečiosios valstybės [1; 77 str. 1 d.].

3. Užsieniečių įstatymas numato nemažai garantijų nelydimiems nepilnamečiams – prieglobsčio prašytojams (t. y. atvykstantiems be tėvų ar teisėtų atstovų). Nors pradžia buvo padaryta dar Pabėgėlių įstatymo 2002 m. pakeitimais, Užsieniečių įstatymas dar labiau išplėtojo nelydimų nepilnamečių apsaugos garantijas. Būtų galima paminėti keletą jų:

3.1. netaikoma saugios trečiosios valstybės, saugios kilmės valstybės ir akivaizdžiai nepagrįstų prašymų procedūra [1; 77 str. 3 d.];

3.2. skiriamas globėjas prieglobsčio procedūros metu [1; 67 str. 3 d.];

3.3. nereikia gyventi Užsieniečių registracijos centre, nelydimi nepilnamečiai iškart apgyvendinami socialinėje įstaigoje – Pabėgėlių priėmimo centre ir ten gyvena visą prieglobsčio procedūros laikotarpį [1; 79 str. 3 d.];

3.4. 32 str. išvardija dar daugiau įvairių garantijų.

4. Dar viena naujiena Užsieniečių įstatyme – aiškiai įtvirtinama vienintelės tarptautinės organizacijos, dirbančios su pabėgėliais – Jungtinių Tautų Vyriausiojo pabėgėlių komisaro biuro (JTVPK) kompetencija. Pripažįstama teisė teikti nuomonę dėl tam tikrų prieglobsčio prašymų ne tik administracinėms, bet ir teisinėms institucijoms Lietuvoje [1; 91 str.]. Anksčiau tokių nuomonių buvo, tačiau jos nebuvo įstatymiškai reglamentuotos.

Užsieniečių įstatymo trūkumai ir probleminės nuostatos prieglobsčio srityje

Be šių ir kitų naujovių ir sveikintinų dalykų, Užsieniečių įstatyme neišvengta ir problemų. Reiktų aptarti keletą svarbesnių.

1. Prieglobsčio prašytojų sulaikymas

Užsieniečių įstatyme itin problemiškas prieglobsčio prašytojų sulaikymo klausimų reglamentavimas. Pažymėtina, kad sulaikymo klausimas Lietuvoje ilgą laiką buvo viena didžiausių pabėgėlių apsaugos problemų. Teisinėje plotmėje šias problemas iš esmės pavyko išspręsti 2002 m. pradžioje priėmus Pabėgėlių įstatymo pakeitimus. Iš tiesų, nors Užsieniečių įstatymas ir perėmė keletą anksčiau pažangių nuostatų (pvz., alternatyvių sulaikymui priemonių taikymą – 115 str.), įtvirtino naujas pažangias nuostatas (pvz., sulaikymo sprendimo pakartotinį svarstymą – 118 str.), vis dėlto galima teigti, kad kai kuriomis įstatymo nuostatomis sulaikymo srityje buvo žengtas didelis žingsnis atgal. Pirmiausia tai grindžiama tuo, kad Užsieniečių įstatymas nenumato jokių specifinių prieglobsčio prašytojų sulaikymo sąlygų, nors akivaizdu, kad jiems taikomas specifinis režimas ir jų padėtis skiriasi nuo kitų užsieniečių, esančių Lietuvoje. Įstatymo 113 straipsnyje išvardyti 7 užsieniečių sulaikymo pagrindai taikomi prieglobsčio prašytojams tokia pačia tvarka kaip ir visiems kitiems užsieniečiams natsišvelgiant į jų specifinę padėtį. Pavyzdžiui, sulaikymas, kai užsienietis neteisėtai atvyko į Lietuvos Respubliką arba neteisėtai joje yra, itin problemiškas prieglobsčio prašytojų atveju. Šio pagrindo taikymas gali nesunkiai prasilenkti su 1951 m. Konvencijos dėl pabėgėlių statuso 31 straipsnio nuostatomis (draudžia taikyti bet kokias sankcijas prieglobsčio prašytojams, atvykusiems ar esantiems neteisėtai). Tiek 1951 m. Konvencija, tiek valstybių praktika pripažįsta, kad pabėgėliai dėl savo specifinės padėties ne visuomet gali gauti galiojančius kelionės dokumentus (nes nesinaudoja savo kilmės valstybės apsauga) ar leidimą atvykti į prieglobsčio šalį. Praktikoje prieglobsčio prašytojų teisėtas atvykimas yra daugiau išimtis nei taisyklė. Be to, turbūt šiandien mažai kas abejotų tuo, kad ES valstybėms narėms ėmus taikyti tiek daug apribojimų trečiųjų šalių piliečiams atvykti vargu ar teisėtas atvykimas prieglobsčio prašytojams apskritai įmanomas.

2. Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygos prieglobsčio procedūros metu

Ne mažiau probleminis klausimas yra ir prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo sąlygos prieglobsčio procedūros metu. Anksčiau galioję teisės aktai numatė prieglobsčio prašytojo apgyvendinimą Užsieniečių registracijos centre (toliau – URC) tik pirmajame prieglobsčio procedūros etape, vėliau – kitame prieglobsčio procedūros etape, prieglobsčio prašytojas būdavo apgyvendinamas Pabėgėlių priėmimo centre (toliau – PPC), t. y. socialinio pobūdžio įstaigoje. Tuo tarpu Užsieniečių įstatymas numato, kad visi prieglobsčio prašytojai (išskyrus nelydimus nepilnamečius) visą prieglobsčio procedūros laikotarpį apgyvendinami URC. [1, 79 str. 2 d.]. Pažymėtina, kad šis centras, kad ir kiek

jame būtų gerinamos gyvenimo sąlygos, nėra socialinė įstaiga, tinkama apgyvendinti prieglobsčio prašytojus ilgą laiką. Todėl Lietuvai gali iškilti tam tikrų sunkumų užtikrinant tinkamas prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas, kaip to reikalauja 2003 m. ES Tarybos direktyva Nr. 2003/9/EB dėl minimalių prieglobsčio prašytojų priėmimo normų [6].

3. Socialinė pabėgėlių integracija

Su prieglobsčio prašytojų apgyvendinimu susijęs ir pabėgėlių apgyvendinimo klausimas. Siekiant veiksmingos pabėgėlių integracijos Lietuvos visuomenėje, abejonių kelia Užsieniečių įstatymo nuostatos (79 str. 7 d.), numatančios, kad pabėgėliai suteikus jiems prieglobstį perkeliami į PPC ir čia integruojami (pvz., suteikus papildomą apsaugą). Tačiau vargu ar galima tikėtis, kad integracija į izoliuotą pabėgėlių visuomenę, o ne į Lietuvos visuomenę bus veiksminga.

4. Prieglobstį gavusių asmenų teisė susijungti su šeima

Dar viena probleminė Užsieniečių įstatymo reglamentavimo sritis – pabėgėlių arba prieglobstį gavusių asmenų, šeimos susijungimo reglamentavimas. Pirmiausia pažymėtina, kad įstatymas šiuo klausimu apskritai nenuoseklus: 30 straipsnio 2 dalis nenumato teisės susijungti su šeima laikiną apsaugą gavusiems asmenims, tuo tarpu įstatymo 94 straipsnio 4 dalis tokią teisę, nors gana ribotą, numato. Todėl galima teigti, kad 30 straipsnis neatitinka 2001 m. ES Tarybos direktyvos dėl laikinos apsaugos [7], kurios 15 straipsnis įtvirtina valstybių pareigą užtikrinti šeimos susijungimą. Neigiama ir tai, kad nors pabėgėlio statusą ir papildomą apsaugą gavusių asmenų padėtis labai panaši, įstatymas nesuteikia papildomą apsaugą gavusiems asmenims teisės susijungti su šeima. Kyla klausimas, kaip šiems asmenims bus garantuotas EŽTK 8 straipsnio taikymas tuomet, kai susijungimas bus neįmanomas jokiaje kitoje šalyje. Maža to, kitaip nei 2003 m. ES Tarybos direktyva Nr. 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą [8], Užsieniečių įstatymas nenumato jokių bendrų pabėgėlių šeimos susijungimo įgyvendinimo reikalavimų išimčių (pvz., dėl išgyvento laikotarpio valstybėje, galimybės apriboti šią teisę dėl visuomenės sveikatos interesų, numatyto laukimo laikotarpio ir pan.). Dėl bendrų visiems užsieniečiams reikalavimų taikymo prieglobsčio prašytojams gali kilti praktinių šeimos susijungimo teisės įgyvendinimo sunkumų.

5. Papildomos apsaugos ir leidimo laikinai gyventi panaikinimo pagrindai

Būtų galima kelti klausimą dėl papildomos apsaugos panaikinimo pagrindų, nurodytų Užsieniečių įstatymo 90 straipsnio 2 dalies 4 punkte (jei užsieniečio buvimas Lietuvos Respublikoje kelia grėsmę valstybės saugumui ar viešajai tvarkai), taip pat ir dėl įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 14 punkto (numatančio leidimo laikinai gyventi Lietuvoje panaikinimą dėl valstybės saugumo, viešosios tvarkos ar žmonių sveikatos sumetimais) taikymo pasekmių papildomą apsaugą gavusiems asmenims. Šie apsaugos panaikinimo pagrindai neginčijami ir svarbūs, tačiau kyla klausimas, kokia bus asmenų, kuriems šie pagrindai taikyti, teisinė padėtis Lietuvoje panaikinus leidimą gyventi. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad papildoma apsauga kaip tik ir atsirado absoliutaus draudimo išsiųsti asmenis ten, kur jiems gresia kankinimai, pagrindu. Europos Žmogaus Teisių Teismo pastarųjų daugiau nei dešimties metų praktika nevienareikšmiškai patvirtina, kad draudžiama išsiųsti asmenį ten, kur jam gresia kankinimų pavojus (pvz., teismo sprendimai *Chahal prieš Jungtinę Karalystę*, *Ahmed prieš Austriją* byloje), nepaisant to, ar asmuo yra pavojingas, ar nepageidautinas prieglobsčio šalyje. Tą patį patvirtina ir Užsieniečių įstatymo 130 straipsnio 2 dalis, įtvirtinanti absoliutų asmens negražinimo principą iškilus kankinimų grėsmei. Valstybė turi teisę bausti pabėgėlius už jų padarytus teisės pažeidimus arba nusikaltimus, tačiau privalo susilaikyti nuo išsiuntimo kankinimų grėsmės atveju. Taigi jei šiems asmenims papildoma apsauga ar/ir leidimas gyventi bus panaikintas, jie vis tiek negalės būti išsiųsti. Kyla klausimas: jei šie asmenys vis dėlto turi būti apsaugoti nuo išsiuntimo, kokia bus jų teisinė padėtis valstybėje neturint leidimo gyventi šalyje?

6. Akivaizdžiai nepagrįstų prašymų nagrinėjimo procedūra

Susirūpinimą Lietuvos prieglobsčio procedūros objektyvumu, veiksmingumu ir teisingumu kelia Užsieniečių įstatymo 77 straipsnio 2 dalis, leidžianti atsisakyti įleisti prieglobsčio prašytoją į valstybės teritoriją, jei jis atvyko iš saugios kilmės valstybės arba jei jo prašymas yra akivaizdžiai nepagrįstas. Įstatymas taip pat nurodo, kad šiais atvejais prieglobsčio prašymas nagrinėjamas iš esmės, t. y. nu-

statant, ar prieglobsčio prašytojui turi būti suteiktas pabėgėlio statusas arba papildoma apsauga ir ar nėra priežasčių, dėl kurių apsauga nesuteikiama (2 str. 19 p.). Tačiau šiai procedūrai numatomos vos 48 valandos ir galimybė pratęsti ją dar 24 valandas, kaip numatyta įstatymo 76 straipsnio 3 dalyje. Plg.: ES Tarybos direktyvos projektas dėl prieglobsčio procedūrų [9], numatantis prieglobsčio prašymo nagrinėjimo galimybę skubos tvarka, įtvirtina 3 mėnesių prašymo nagrinėjimo terminą esant akivaizdžiai nepagrįstiems prašymams ir galimybę pratęsti jį dar 3 mėnesius [9; 24 str. 1–2 d.]. Pernelyg trumpi Užsieniečių įstatyme įtvirtinti procesiniai terminai kelia abejonių dėl procedūros objektyvumo, veiksmingumo ir teisingumo, t. y. tų kriterijų, kurie tarptautinėje teisėje keliami prieglobsčio procedūroms.

Išvados ir rekomendacijos

Apibendrinant galima teigti, kad naujas Užsieniečių teisinės padėties įstatymas pagal kai kurias nuostatas (visų prieglobsčio formų reglamentavimas, garantijos nelydimiems nepilnamečiams prieglobsčio prašytojams, alternatyvios sulaikymui priemonės, sulaikymo peržiūra ir t. t.) neabejotinai galėtų būti laikomas labai pažangiu. Kita vertus, įstatyme vis dar lieka nemažai teisinių ir praktinių problemų, kurios gali turėti neigiamą įtaką pabėgėlių teisių apsaugai Lietuvoje, o Lietuvos prieglobsčio procedūra dar nėra tokia, kad mūsų valstybei visiškai nekiltų problemų tarptautinėse ar Europos teisminėse institucijose. Todėl rekomenduojama ir toliau tobulinti Užsieniečių įstatymo nuostatas siekiant jas visiškai suderinti su tarptautiniais ir ES reikalavimais šiose srityse:

• **Prieglobsčio prašytojų sulaikymas.** Siekiant užtikrinti, kad 1951 m. Konvencija ir EŽTK 5 straipsnio nuostatos būtų tinkamai įgyvendinamos, būtina prieglobsčio prašytojų sulaikymą reglamentuoti kaip išimtinės priemonės taikymą bei numatyti prieglobsčio prašytojams specifinius sulaikymo atvejus atsižvelgiant į jų padėtį.

• **Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygos.** Siekiant tinkamai įgyvendinti ES Tarybos direktyvos Nr. 2003/9/EB nuostatas būtina iš esmės keisti Užsieniečių registracijos centro pobūdį užtikrinant nuolatines socialines paslaugas arba visiškai atsisakyti apgyvendinti prieglobsčio prašytojus ilgesnį laiką šiame centre – juos įgyvendinti Pabėgėlių priėmimo centre. Siekiant prieglobstį gavusius asmenis sėkmingai integruoti į Lietuvos visuomenę siūlytina taip pat spręsti klausimą, ar tikslinga šiuos asmenis apgyvendinti Pabėgėlių priėmimo centre socialinės integracijos laikotarpiu.

• **Šeimos susijungimas.** Siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi EŽTK 8 straipsnio bei tinkamai įgyvendinama ES Tarybos direktyva Nr. 2003/86/EB, būtina Užsieniečių įstatyme pripažinti teisę susijungti su šeima asmenims, kuriems suteikta papildoma apsauga Lietuvos Respublikoje bei atsižvelgiant į specifinę pabėgėlių padėtį numatyti bendrų reikalavimų, taikomų įgyvendinant teisę į šeimos susijungimą, išimtis.

• **Papildoma apsauga.** Siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi EŽTK 3 straipsnio, ir atsižvelgiant į absoliutų asmens negražinimo principo pobūdį pagal tarptautinius žmogaus teisių dokumentus, draudžiančius išsiųsti asmenį ten, kur gresia kankinimai, valstybės saugumo ir viešosios tvarkos sumetimais būtina iš esmės spręsti Užsieniečių įstatymo klausimą dėl papildomos pabėgėlių apsaugos arba leidimo jiems laikinai gyventi panaikinimo, taip pat dėl asmenų, kuriems tokia apsauga ar leidimas panaikintas, teisinės padėties.

• **Akivaizdžiai nepagrįstų prašymų nagrinėjimo procedūra.** Siekiant užtikrinti, kad prieglobsčio procedūra būtų veiksminga, teisinga ir objektyvi, reiktų iš naujo apsvarstyti galimybę nagrinėti akivaizdžiai nepagrįstus prašymus ir saugios kilmės valstybės nuostatos taikymo atvejus asmens įleidimo į valstybės teritoriją metu.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties Nr. IX-2206 // Valstybės žinios. 2004. Nr. 73-2539.
2. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl pabėgėlių Lietuvos Respublikoje statuso Nr. I-1004 // Valstybės žinios. 1995. Nr. 63-1578, nauja redakcija – Nr. VIII-1784 // Valstybės žinios. 2000. Nr. 56-1651 (nebegalioja).
3. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties Nr. VIII-978 // Valstybės žinios. 1998. Nr. 115-3236 (nebegalioja).

4. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl 1951 m. Konvencijos dėl pabėgėlio statuso bei 1967 m. Protokolo dėl pabėgėlio statuso ratifikavimo Nr. VIII-85 // Valstybės žinios. 1997. Nr. 12.
5. Europos Sąjungos Tarybos reglamentas Nr. 343/2003/EB, nustatantis valstybės narės, atsakingos už trečio-sios šalies piliečio vienoje iš valstybių narių pateikto prieglobsčio prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijus ir mechanizmus. Official Journal of the European Unijon. No. L 50/1, 25.2.2003.
6. Europos Sąjungos Tarybos direktyva Nr. 2003/9/EB, nustatanti minimalias normas dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo. Official Journal of the European Unijon. No. L 31/18, 6.2.2003;
7. Europos Sąjungos Tarybos direktyva Nr. 2001/55/EB dėl minimalių normų suteikiant perkeltiesiems asme-nims laikiną apsaugą esant masiniam srautui ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimant tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius, pusiausvyrą. Official Journal of the European Unijon. No. L 212/12, 7.8.2001.
8. Europos Sąjungos Tarybos direktyva Nr. 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą. Official Journal of the European Unijon. No. L 251, 03.10.2003.
9. Europos Sąjungos Komisijos pakeistas pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos dėl valstybėse narėse taikomų pabėgėlio statuso suteikimo ir atšaukimo procedūrų minimalių standartų (COM(2002) 326 final/2).

Lithuanian Law on Legal Status of Aliens of 2004 in View of Refugee Protection

*Assoc. Prof. Dr. Lyra Jakulevičienė
Mykolas Romeris University*

Keywords: foreigners, asylum seekers, refugees, legal status of aliens, aliens' law, family reunification, asylum, refugee status, complementary protection, temporary protection, Dublin regulation.

SUMMARY

On 29 April 2004 the Parliament of the Republic of Lithuania adopted a new version of the Law on Legal Status of Aliens (further – the Aliens' Law), thereby creating a unified legal regime regulating the status of foreigners in the country. This legal regime encompasses all groups of foreigners entering or staying in Lithuania, including asylum seekers and refugees. The new Aliens' Law included provisions of previously applied Law on Status of Refugees in the Republic of Lithuania and the Law on Legal Status of Aliens of 1998.

This article analyses the main aspects of legal reform concerning the legal status of foreigners in Lithuania and its possible impact on ensuring refugee protection in the country. The author limits the analysis in the article to those provisions that are likely to cause difficulties while implementing Lithuania's international obligations or European Union legal acts on asylum. Among the main problematic provisions of the Aliens' Law, the article analyses detention of asylum seekers and their accommodation pending examination of the claim, as well as integration of refugees; implementation of the right to family reunification, withdrawal of a temporary residence permit and complementary protection on grounds of national security and public order; procedure for examining manifestly unfounded claims and for application of a safe country of origin notion.

Given that one year following the enforcement of the Aliens' Law might be a bit too short time to assess the impact and value of legal regulation reform in refugee field, the author focuses on evaluation of the Aliens' law in a view of international law (the 1951 UN Convention Relating to the Status of Refugees, as well as the 1950 European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) and the EU law (adopted following the Amsterdam Treaty of 1997) provisions and its implementation. The article concludes with recommendations for improvement of Aliens' Law. In authors opinion, the article will be useful not only for familiarisation purposes for students or refugee law practitioners, but will draw attention to the remaining imperfections in the Aliens' Law.

